

Jobb ma egy rossz kompromisszum, mint évek múlva egy végrehajthatatlan pernyertes ítélet

A bontóperek vagyoni jogi kérdései

Sok múlik az ügyvéd kreativitásán, hogy egy házassági vagyoni közösség megszüntetése iránti perben mely bizonyítási indítványokkal tudja a leghatékonyabban feltárni a másik fél által menthető okból „elfelejtett”, ezért érthető módon vitatott közös vagyont. A pert megelőzően azonban több előzetes kérdést is mérlegelnie kell.

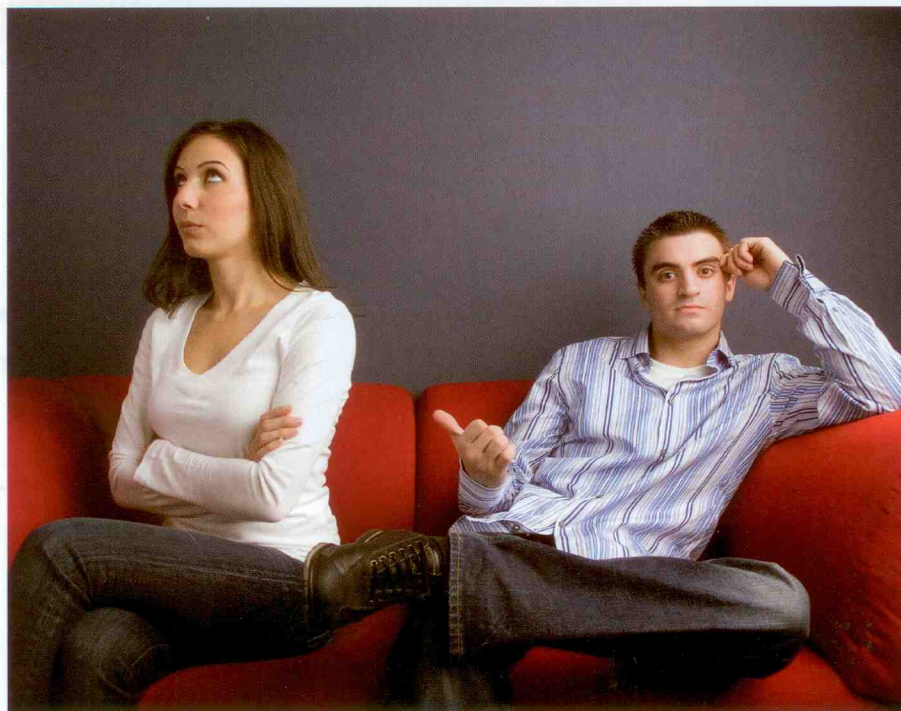
Dr. Illés Blanka ügyvéd, Budapest

A megbízó pszichés állapota

A házassági vagyoni jogi perek során a legfőbb probléma, amellyel gyakorló ügyvédként szembe kell nézmem – hasonlóan a kíméletlenül offenzív bontóperekhez vagy a gyermekelhelyezési perekhez – a megbízó pszichés állapota. A jogi képviselők jellemzően kétféleképpen viszonyulnak hozzá: vagy megpróbálnak lelki támaszt nyújtani az ügyfélnek, vagy egyáltalán nem foglalkoznak a megbízó aktuális lelki állapotával. Álláspontom szerint az előbbi nem felvállalható – egész egyszerűen azért, mert a kétségtelenül véges napi munkaórák során inkább a szakmai munkára kell összpontosítanunk. Az utóbbi magatartással pedig saját munkánkat nehezítjük meg, hiszen ideális esetben az ügyvéd és az ügyfél karöltve dolgozik együtt a jogok és igények érvényesítése érdekében, a megbízó tehát nem eshet ki a munkából azért, mert hónapok óta depressziós. A megbízó pszichés állapota olyan tényező, amelyet kezelni kell, ezért az életközösség megszakadása körüli nehéz időszakra adott moratórium után el kell küldeni szakemberhez, ahol pár alkalom után már olyan pozitív változások tapasztalhatóak, hogy el is kezdődhet a valódi közös érdemi munka.

A mediáció

A mediáció az utóbbi években igen divattá vált, én magam is nagy híve voltam amikor a magyar családjogi gyakorlatban megjelent. Nekem azonban nem voltak túl jó tapasztalataim, és az interneten fellelhető tanulmányok csak megerősítették a fenntartásaimat. Ügyvédként feladatomban tartom, hogy tájékoztassam a megbízómat a mediáció lehetőségéről, és adott ügy vitele során folyamatosan próbálok

értékelni a helyzetet, érdemes-e azt az utat választani. Családjogi viszonyokban nagyon gyakori az erőviszonyok egyenlőtlensége – például anyagi okokból, vagy az egyik fél agresszív személyisége miatt –, az érzelmek túlzott dominanciája és az önkéntesség hiánya – ezek mind kizárják egy mediáció sikerét. Akkor kell ezt a lehetőséget felvetni, ha a felek egyenrangúak, nincs közöttük függőségi viszony, ha megmaradt közöttük a bizalom, és csupán a rossz kommunikáció akadályozza meg őket a megoldáskeresésben.

A vagyoni közösséget megszüntető megállapodás bírósági jóváhagyása

Mielőtt belekezdenék a házassági vagyoni jogi per specifikumainak taglalásába, egy rövid kitérőt tennék a házassági vagyoni

közösséget megszüntető megállapodás bíróság általi jóváhagyására. Ideális esetben nincs szükség éveket tartó, költséges pereskedésre, a felek peren kívül is megállapodhatnak, vagy kérhetik e megállapodás bíróság általi jóváhagyását. A Csjt. 27. § (3) bekezdésében írt szigorú alaki feltétel az életközösség megszakadása után a házastársi közös vagyoni megosztása tárgyában létrejött megállapodásra nem vonatkozik. Az ingatlanok tekintetében persze változatlan az írásba foglalási kötelezettség, de a többi vagyontárgy sorsát akár szóbeli szerződéssel is rendezhetik a felek. Erre fel kell hívni az ügyfél figyelmét, mert egy hirtelen felindultságból elkövetett de facto ingómegosztás eredményezheti később, hogy azon változtatni már nem tudunk a bíróság előtt. Ebben a kör-

ben az ügyvédi leveleknek – miszerint a vagyonmegosztást nem tekintjük teljes körűnek, további igényünk van – nagy a jelentősége.

A szerződés tartalmát tekintve a Ptk.-nak a Csjt. 31. § (5) bekezdése folytán alkalmazható általános rendelkezései az irányadóak. A bírói gyakorlat azt a következményt fűzi egy ilyen szerződéshez, hogy a benne szereplő vagyontárgyak alvagyoni jellege, értéke, a ráfordítások ténye vitássá már nem tehető, és ha a felek kimondják, hogy a vagyonközösségből eredő valamennyi igényüket rendezték és további követelésük nincs, akkor később nem hivatkozhatnak arra, hogy „csak” figyelmen kívül hagyták, amit tételesen nem soroltak fel.

A szerződésekkel kapcsolatos viták jogalapja megegyezik a Ptk.-ban fellelhető okokkal, egyedül a Ptk. 201. § (2) bekezdését emelném ki, mert a feltűnő értékaránytalanságra hivatkozásnál a bíróság figyelembe fogja venni a személyes indokok esetleges meglétét – ami valóban szinte valamennyi családjogi ügyben a gazdasági megfontolás mellett nagy súllyal esik latba –, így csak súlyos értékaránytalanság, kirívó és indokolatlan hátrányok esetén támadható meg sikeresen a megállapodás. Emellett kiemelném, hogy bár a méltányosság a vagyonmegosztási perek megkerülhetetlen jogelve, addig a felek közötti megállapodás megtámadására a méltányosság hiánya önmagában nem ad alapot.

Vitára adhat okot, ha az egyik fél a megállapodásból kihagyott vagyontárgyra később igényt tart. Itt is érvényesül a culpa in contrahendo, vagyis a szerződéskötéskori gondosság elmulasztása esetén saját gondatlanságára a vagyontárgyak köre tekintetében senki nem hivatkozhat, ez nem teszi érvénytelenné a szerződést. A szerződés teljesítése körében kialakuló vitákra itt is érvényes a Ptk. 277. § (1) bekezdése szerinti reális teljesítés elve. Gyakran előfordul, hogy bár a felek rendelkeznek az ingatlan sorsáról, mégsem állítanak ki egyidejűleg ingatlan-nyilvántartási bejegyzésre alkalmas okiratot. Ekkor jogalapként nem a Ptk. 5. vagy a Ptk. 241. §-ához fordulhatunk hanem a Ptk. 295. §-a alapján kérhetjük a bíróságot, hogy a hiányzó jognyilatkozatot ítélettel pótolja.

A bíróság az egyezséget a Pp. 148. § (3) bekezdése alapján – ha az megfelel a jogszabályoknak – végzéssel jóváhagyja. A Csjt. II 2. §-a szerint csatolni kell a megállapodást, azonban ha csak ingó vagyon megosztásáról beszélünk, és a birtokbaadás megtörtént, akkor elegendő egy közös nyilatkozat, miszerint „egymással szemben követelés nincs”. Ha a felek megkímélik az igazságszolgáltatás rendszerét attól, hogy éveket szórakoztatják a feltárhatatlan tényállás bizonyításának kísérletezgetésével, az a jutalmuk, hogy az Itv. 43. § (2) bekezdése alapján nem kell peres illetéket fizetni az egyező akarattal nyilváníttatás alapján alapuló bontóperben a házastársi közös vagyon megosztása iránti igény vonatkozásában.

A fontosabb perjogi szabályok

Elérkeztem a cikk fő témájához a házassági vagyonjogi perekhez, amely témakört a fontosabb perjogi szabályok ismertetésé-

vel kezdem, hogy a házassági vagyonjogi keresetekre és viszontkeresetekre a XV. fejezet rendelkezései nem terjednek ki. Abban az esetben, ha a bíróság a bontókereset és a házassági vagyonjogi kereset felől külön határoz, mindegyik kérdésben külön hoz ítéletet (részítéletet). Ilyen esetben az eljárás a vagyonjogi kereset tárgyában csak a bontás kérdésében hozott ítélet jogerőre emelkedése után folytatható.

Előfordul, hogy a házassági vagyonjogi perben harmadik személy perben állására van szükség. A tulajdonjog megállapítása és a közös tulajdon megszüntetése iránti kereset esetén az adott ingatlan vonatkozásában az összes tulajdonostárs, özvegyi jog, hasznélvezet, használat, tartási, életjáradéki jog, jelzálogjog, elidegenítési és terhelési tilalom jogosultjainak perben állása szükséges. A kötelmi jellegű igény érvényesítése esetén is valamennyi fél perben állása szükséges lesz. A társaságba bevitt vagyon tekintetében azon-

Az, hogy mit takar a Pp.-ben használt „házassági vagyonjogi per” fogalma, a bírói gyakorlat igen tágan értelmezi.

vel indítanám. A hatásköri szabályok szerint a Pp. 23. § (1) bekezdés a) pontja szerint nem tartozik a megyei bíróság hatáskörébe az a házassági vagyonjogi per amit a házassági perrel együtt vagy annak folyamán indítanak meg, akkor se, ha a pertárgyérték meghaladja a 10 millió forintot. A Pp. 277. §-a szerint pedig, ha házassági per van folyamatban, ekkor csak e per bírósága előtt indítható meg a házassági vagyonjogi per.

Az, hogy mit takar a Pp.-ben használt „házassági vagyonjogi per” fogalma, a bírói gyakorlat igen tágan értelmezi. Idetartozik a házastársi vagyonközösség megosztása [Csjt 31. § (2)]; a különvagyoni vagyontárgyak kiadása [Csjt 31. § (3)]; a közös vagy különvagyoni szerzésre alapított tulajdonjog megállapítása; a házastársi lakáshasználat (Csjt 31/B. §); a házassági vagyonjogi szerződéssel kapcsolatos jogvita [Csjt 27. § (2)]; és a házastársi tartás [Csjt 32. § (3)] iránti igény érvényesítésére vonatkozó peres eljárás.

Lényeges perjogi szabályt tartalmaz még a Pp. 292. § (1) bekezdése, amely dek-

ban rendszerint nem szükséges a társaság perben állása, kivéve a társasági szerződés érvénytelenségének megállapítására irányuló keresetet. Harmadik személy perben állásakor először a házastársak és a harmadik személy közötti külső jogviszony alapján elbírálni, majd csak ezt követően lehet az eredménytől függően a házastársak belső jogviszonyában a Csjt. szerint dönteni.

Házassági vagyonjogi perben is van lehetőség ideiglenes intézkedést kérni a Pp. 156. § (1) bekezdése alapján, ha közvetlenül fenyegető kár elhárítása vagy a jogvitára okot adó állapot változatlan fenntartása, illetve a kérelmező különös méltánylást érdemlő jogvédelme érdekében szükséges, és az intézkedéssel okozott hátrány nem haladja meg az intézkedéssel elérhető előnyöket. A kérelmet megalapozó tényeket nem kell bizonyítani, elegendő valószínűsíteni. Gyakorlati jelentősége a lakáshasználat rendezése és házastársi tartás megítélése esetén van, bár a legtöbb bíróság a lakáshasználatot – a tényállás hiányos vol-

ta miatt – nem szereti rendezni ideiglenesen.

Az Inyvtv. 64. § (1) bekezdés d) pontja lehetőséget ad arra, hogy a bíróság – az ügyfél kérelmére – előzetesen végrehajtható végzéssel megkeresse a körzeti földhivatalt az ingatlanra vonatkozó házassági vagyoni követelés érvényesítése iránti per megindítása tényének feljegyzése iránt. Ez azonban nem elidegenítési és terhelési tilalom. Ha meg akarjuk akadályozni, hogy a másik házastárs a megbízónk követelése kielégítési alapját elvonja, akkor a Vht. 187. § (1) bekezdés a) pontja alapján kérhetünk biztosítási intézkedést.

Mi a kereseti kérelem jogalapja?

Kereseti kérelmünk jogalapja a házastársi vagyoni közösség megosztása esetén a Csjt 31. § (2) bekezdése. E jogalap alapján a kérelmünk a közös vagyon egészére kiterjed – valamennyi aktív és passzív vagyontárgyra és a három alvagyon – a feleség különvagyonra, a férj különvagyonra és a közös vagyon – közötti megtérítési igényekre. Tehát a házastársi vagyoni közösség megosztása során nincs szükség vagyontárgyanként külön kereseti kérelemre. A perben a felek teljes vagyon helyzetét fel kell tárni, de a bíróságnak nincs hivatalból bizonyítási kötelezettsége. Itt sok múlik az ügyvéd kreativitásán, mely bizonyítási indítványokkal tudja leghatékonyabban feltárni a mási fél által menthető okból „elfelejtett”, ezért érthető módon vitatott közös vagyont. A peradatok keretei között azonban a kereseti vagy viszontkereseti kérelem hiányában is dönt a bíróság, és teljes körűen megosztja a közös vagyont. Tipikus példa, amikor a felperes csupán azon vagyontárgyakra indít pert, amelyek nem az ő birtokában vannak. Ilyenkor nem kell viszontkeresettel kérni a felperes által kihagyott vagyontárgyak megosztását illetően, elegendő ellenkérelem keretei között kérni ezen vagyoni elemek – például hitelek – figyelembevételét, vagy például az ingatlanon fennálló közös tulajdon megszüntetését. Házassági vagyoni perekben is van lehetőség részítéletet kérni tipikusan az ingatlan tulajdonjogának megállapítása iránti kereset vonatkozásában, de közbenső ítélet meghozatalának általában nincs helye a Legfelsőbb Bíróság eseti döntése alapján (BH 1982.11).

Az elkerülhetetlen vagyonmérleg

Házassági vagyoni perben elkerülhetetlen a vagyonmérleg felállítása. A teljeskörűség elvére tekintettel valamennyi aktív és passzív vagyont tartalmaznia kell – azokat a tételeket is, amelyek tekintetében a felek között nincs vita, esetleg előzőleg már külön megállapodtak. Nem csupán a közös, hanem a felek külön vagyontárgyait, és a három alvagyon közötti megtérítési igényeket is fel kell tüntetni. A vagyonmérleg ideális esetben sorszámozva, azonosítható adatokkal, becsült forgalmi értékkel és aktuális birtokállapotra való utalással tartalmazza a vagyoni elemeket. Valljuk be, ez nem kevés munka, ezért többnyire a bíróság hiánypótlásra felszólító és végzetes jogkövetkezményekkel fenyegető határozatának kézhezvételét követően szokta elérni ezt a formát. Az ingatlan értékét általában a vagyon megosztáskori, míg az ingóságok értékét általában a vagyoni közösség megszűnése idején fennálló adatok alapján veszik figyelembe. Azonban abban az esetben, ha adott ingó dolog kizárólag az

egyik fél birtokában van, és azt kizárólag ő használja, akkor az értékcsökkenés csak az ő terhére, az értéknövekedés pedig az ő javára írható. Vagyon értékű jogok értéke tekintetében irányadó lehet az Itv. 72. §-a, de vita esetén ez szakértői kérdés. Hasonlóan ahhoz, hogy a gazdasági társaságoknál a társaságbeli részesedés értékét többnyire a mérleg „saját tőke” sora határozza meg, de például egy olyan társaság esetében, amelynek tevékenysége nem feltételez jelentős eszközállományt a jövedelemtermelő képesség, vagyis a „továbbműködési érték” lehet a meghatározó, ennek megállapítása pedig szintén szakértői feladat. Közös pénzköveteléseknél és közös pénztartozásoknál is a vagyoni közösség megszűnéskor fennálló egyenleg az irányadó. Megtérítési igénye keletkezik azonban a Ptk. 338. § (1) bekezdése alapján (BH 1992.177) annak a félnek, aki a vagyoni közösség megszűnését követően egyedül törleszti a hitel részleteket.

Használati díj követelhető attól a házastárstól, aki adott – közös vagyonba

tartozó – vagyontárgyat kizárólagos birtokában tartja. A használati díj mértékének meghatározása vita esetén többnyire szakértői feladat. Irányadó lehet az adott dolog esetleges bérbeadása esetén elérhető bérleti díj, az adott dolog tényleges haszna, valamint a dologgal kapcsolatban elvégzett munka és a fenntartásának költsége.

A hatályos családjogi törvény alapján megtérítési igény illeti meg a feleket, ha a három alvagyon között a vagyonközösség ideje alatt beruházások és költségek történtek. A Csjt. 31. § (2) bekezdése alapján igényelni lehet a közös vagyontól a különvagyont, illetőleg a különvagyontól a közös vagyont. A különvagyontól a közös vagyontól történt beruházások, továbbá a kezelési és a fenntartási költségek megtérítését is. A bírói gyakorlat alapján vélelmezni kell, hogy a beruházás vagy a költségek a közös vagyontól történtek, a bizonyítás ezért azt a felet terheli, aki ezek különvagyoni jellegére hivatkozik. Nincs helye azonban a megtérítésnek, ha a kiadás a lemondás szándékával történt. A közös életvitel körében elhasznált vagy felélt különvagyont a megtérítésének csak különösen indokolt esetben van helye. A hiányzó közös, illetőleg különvagyont a megtérítésének pedig nincs helye, ha a házassági életközösség megszűnésekor nincs közös vagyont és a megtérítésre köteles félnek különvagyona sincs.

A fent előadottakból kitűnik, hogy a vagyonmegosztás a következőket foglalja magában: a vagyontárgyak alvagyononkénti elkülönítését, a különvagyont tárgyak kiadását, a közös vagyont tárgyak szambavételét és értékének meghatározását, az alvagyonok közötti megtérítési igények elszámolását, s végül a közös vagyontba tartozó tárgyak elosztását, azok természetbeni kiadását vagy az ellenérték megtérítését. Emellett rendelkezni kell a fennálló követelések érvényesítéséről és kötelezettségek teljesítéséről is.

És a nemzetközi vonatkozású házassági perek?

Nemzetközi vonatkozású házassági perek esetén több EK rendeletet kell figyelembe vennünk, azonban ezek egyike sem irányadó a házassági vagyontjogi ügyekre. Az Európai Uniót belül egyelőre csupán egy ajánlás értékű Zöld könyv létezik a

házasság felbontásával kapcsolatos ügyekben alkalmazandó jogról (COM/2005/0082). Nemzetközi vonatkozásban az 1978. március 14-i Hági Egyezmény lehetne irányadó, de ennek Magyarország sajnos nem részese – az EU-n belül is csupán Franciaország, Luxemburg, és Hollandia ratifikálta.

Tehát nem marad más, mint a magyar nemzetközi magánjogról szóló tvr., amelyet segítségül hívhatunk, ha nemzetközi elem jelenik meg egy házassági vagyontjogi ügyben. A Nmjtvr 59. § (2) bekezdése szerint házassági vagyontjogot érintő eljárásban magyar bíróság akkor járhat el, ha az egyik házastárs lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye belföldön van. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a kizárólagos joghatósági szabályok szerint belföldön fekvő ingatlanhoz kapcsolatos dologi jogi hatályú jog érvényesítése iránti eljárásban kizárólag magyar bíróság

zött poszter volt. Ettől függetlenül az esetek többségében tanúkkal, fotókkal, videofelvételekkel, ritkább esetben magánnyomozói jelentéssel tudunk bizonyítani. A bankitok körében szeretném kiemelni, hogy a Hpt. 51. § (2) bekezdésének e) pontjában foglaltak alapján a bankitok megtartásának kötelezettsége nem áll fenn a polgári ügyben eljáró bírósággal szemben. Emellett felhívnom a figyelmet arra a PSZÁF-állásfoglalásra, amely kimondja, hogy a bankitok alóli felmentést nem adhatja meg a fél helyett a perben eljáró jogi képviselője.

Nemzetközi vonatkozású ügyekben a 1206/2001/EK rendelet segíti a bizonyítást. A rendeletet a polgári és kereskedelmi ügyekben kell alkalmazni, amennyiben az egyik tagállam bírósága egy másik tagállam illetékes bíróságát bizonyítás felvétel elvégzésére kéri. A rendelet a kérelmeknek a bíróságok közötti gyors – 90

Valamennyi házassági vagyontjogi perben a legnagyobb kihívást az elvárásolt vagyontárgyak láthatóvá tétele okozza.

vagy más hatóság járhat el, és ezzel összhangban, ha az ingatlan külföldön van, akkor magyar bíróság vagy hatóság joghatósága kizárt.

Az alkalmazandó jog tekintetében a Nmjtvr 39. §-a az irányadó. A házastársak személyi és vagyoni jogviszonyaira az a jog az irányadó, amely az elbírálás idején a házastársak közös személyes joga. Ennek hiányában az utolsó közös személyes jogukat, ha pedig ilyen sincs, annak az államnak a jogát kell alkalmazni, amelynek területén a házastársaknak utoljára közös lakóhelyük volt. Ha a házastársaknak nem volt közös lakóhelyük, az eljáró bíróság, illetőleg más hatóság államának jogát kell alkalmazni.

Valamennyi házassági vagyontjogi perben a legnagyobb kihívást az elvárásolt vagyontárgyak láthatóvá tétele okozza. Tapasztalatom szerint ahány tanút állítunk egy vagyontárgy léte és jellemzői bizonyítására, a másik fél kilóra pontosan annyi tanút fog hozni, hogy például adott festmény soha nem létezett, és ha a régi családi fotókon mégis látszik, hogy ott lóg a falon, az akkor is csak egy bekerete-

nap – és közvetlen átadási és végrehajtási rendszerét hozta létre. Ha az ügy az EU határain kívülre nyúlik, akkor ezen Egyezményre tudunk hivatkozni, amelynek Magyarország 2004 óta részese.

Elkerülni a buktatókat

Összességében tehát elmondható, hogy ha megbirkóztunk a válás nehézségei miatt végletekig kétségbeesett, vagy a másik félre elvakultan dühös megbízónkkal, akkor már csak az offshore cégekben és külföldi bankszámlákon felejtett vagyontárgyak kutatása, valamint a hirtelen jött adakozási roham miatt a baráti körnek juttatott gépkocsik, motorok és hajók szerződéseinek érvénytelenítése választ el minket a pernyertességtől. Ezen buktatók minél messzebből való elkerülése érdekében én a megbízónak hosszú pert megelőző egyeztetési szakaszt, és a peres eljárással párhuzamos, folyamatos peren kívüli egyeztetést szoktam javasolni, mert minden családjogi ügyre igaz, hogy jobb egy rossz kompromisszum most, mint évek múlva egy végrehajthatatlan pernyertes ítélet. ■